

MUTLU
ÖLÜM

ÇEVİRİ: RAMİS DARA

ALBERT
CAMUS

25. BASKI

can
modern

ALBERT CAMUS
MUTLU
ÖLÜM

Can Modern

Mutlu Ölüm, Albert Camus

Fransızca aslından çeviren: Ramis Dara

La mort heureuse, Albert Camus

© 1971, Éditions Gallimard, Paris

© 1991, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1991

25. basım: Şubat 2021, İstanbul

Bu kitabın 25. baskısı 4000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı, iç baskı ve cilt: İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri

Çobançeşme Mah. Altay Sk. No: 8

Yenibosna-Bahçelievler, İstanbul

Sertifika No: 44066

ISBN 978-975-07-3010-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750730108

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ALBERT CAMUS
MUTLU
ÖLÜM

ROMAN

1957 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Fransızca aslından çeviren

Ramis Dara

♥can

Albert Camus'nün Can Yayınları'ndaki diğerk kitapları:

Yabancı, 1982

Tersi ve Yüzü, 1992

Yolculuk Günlükleri, 1993

İlk Adam, 1994

Yaz, 1994

Başkaldıran İnsan, 1995

Düğün - Bir Alman Dosta Mektuplar, 1995

Sürgün ve Krallık, 1996

Sisifos Söyleni, 1997

Düşüş, 1997

Veba, 1997

Asturya'da İsyân / Bütün Oyunları 1, 2015

Caligula / Bütün Oyunları 2, 2015

Yanlışlık / Bütün Oyunları 3, 2015

Sıkıyönetim / Bütün Oyunları 4, 2015

Adiller / Bütün Oyunları 5, 2015

ALBERT CAMUS, 1913 yılında Cezayir’de dünyaya geldi. Cezayir Üniversitesi’nde sürdürdüğü felsefe öğrenimini sağlık nedenleriyle yarıda bıraktı. 1938’de Paris’e gitti, ilk yapıtları *Tersi* ve *Yüzü* ve *Düğün* bu dönemde yayımlandı. Edebiyat dünyasına asıl girişini, 1942’de yayımlanan *Yabancı* adlı romanı ve *Sisifos Söyleni* başlıklı felsefi denemesi belirledi. Birbirini tamamlayan bu iki yapıtta, varoluşçu izler taşıyan “saçma” felsefesini geliştirdi. *Başkaldıran İnsan*, *Yaz*, *Sürgün* ve *Krallık* isimli eserleriyle hem edebiyat hem de düşünce alanlarında yetkinliğini kanıtladı. *Mutlu Ölüm* ve *İlk Adam* adlı romanları ölümünden sonra yayımlandı. 1957’de Nobel Edebiyat Ödülü’ne değer görülen ve bugün XX. yüzyıl edebiyat ve düşünce dünyasının en önemli adlarından biri kabul edilen Albert Camus, 1960 yılında bir araba kazasında yaşamını yitirdi.

RAMİS DARA, 1953’te Manisa’da doğdu. Atatürk Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü’nü bitirdi, Uludağ Üniversitesi’nde yüksek lisans yaptı. 1977-81 yıllarında Fransızca öğretmenliği, 1981-85 yılları arasında radyo metin yazarlığı yaptı. 1986-2000 yılları arasında Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. 1993-99 yılları arasında Yeni Biçem dergisini çıkardı, 2000’den bu yana Akatalpa dergisini çıkarıyor. *İç Sızıları* (1985), *Şiir Çünkü Şiir* (1988), *Edebiyatçı Aydın Değildir* (1998) ve *Kırık Amfora* (1999) başlıklı deneme-eleştiri kitaplarıyla çeşitli alanlarda başka bazı kitapları da bulunan Dara, Camus’nün *Düğün*, *Yaz*, *Mutlu Ölüm* ve *Yolculuk Günlükleri*’ni çevirdi.

İçindekiler

<i>Mutlu Ölüm</i> 'ün Oluşumu	11
Birinci kısım	
DOĞAL ÖLÜM	23
Birinci bölüm	25
İkinci bölüm	29
Üçüncü bölüm	41
Dördüncü bölüm	52
Beşinci bölüm	63
İkinci kısım	
BİLİNÇLİ ÖLÜM	69
Birinci bölüm	71
İkinci bölüm	83
Üçüncü bölüm	94
Dördüncü bölüm	110
Beşinci bölüm	138

Birinci kısım
DOĞAL ÖLÜM

Birinci bölüm

Saat sabahın onuydu, Patrice Mersault düzenli adımlarla Zagreus'un villasına doğru yürüyordu. O saatte has-tabakıcı pazara çıkar, villa ıssız olurdu. Nisan ayıydı; pırıl pırıl, soğuk, duru, donuk, mavi ve güzel bir ilkbahar sabahıydı, göz kamaştırıcı, ama ısıtmayan bir güneş vardı. Villanın yanındaki küçük yamaçları süsleyen çamların arasından ağaç gövdeleri boyunca duru bir ışık akıyordu. Yol ıssızdı. Yükseliyordu biraz. Mersault'nun elinde bir valiz vardı; soğuk yol üzerindeki sert adım sesleriyle, valizinin kulpunun çıkardığı düzenli gıcırta arasında, bu dünyanın sabahının görkemi içinde ilerliyordu.

Yol, villaya varmadan az önce banklar ve bahçelerle dolu bir alana açılıyordu. Kül rengi sarıabırların ortasındaki erkenci kırmızı sardunyalar, gökyüzünün maviliği, kireç badanalı beyaz bahçe duvarları, bütün bunlar, öyle hoş, öyle çocuksuydu ki, Mersault, alandan Zagreus'un villasına inen yola koyulmadan önce bir an durdu. Eşiğe gelince yeniden durdu ve eldivenlerini giydi. Sakat adamın aralık tuttuğu kapıyı açtı ve rasgele kapattı. Kori-dorda ilerledi, soldan üçüncü kapının önüne varınca kapıyı çaldı, içeri girdi. Zagreus oradaydı, şöminenin yanındaki koltukta, tam Mersault'nun iki gün önce oturduğu yerde; kesik bacaklarının üzerinde bir İskoç battaniyesi

vardı. Kitap okumaktaydı; hiçbir şaşkınlığın okunmadığı yuvarlak gözlerini, şimdi, kapalı kapının yanında durmakta olan Mersault'ya diktiğinde, kitabını örtüye dayıyordu. Pencerelerin perdeleri çekilmişti; yerde, mobilyaların üzerinde, eşyaların orasında burasında, güneş birikintileri vardı. Camların arkasındaki sabah, yaldızlı ve soğuk toprağın üzerinde gülüyordu. Donuk, büyük bir sevinç, güvensiz kuşların keskin çığlıkları, acımak bilmez bir ışık taşkınlığı, sabaha, masum ve gerçekçi bir görünüm veriyordu. Boğazı ve kulakları odanın boğucu sıcaklığıyla tıkanmış olan Mersault, durmuştu. Mevsim değişimine karşın, Zagreus büyük bir ateş yaktırmıştı. Mersault, kanının şakaklarına yükseldiğini, kulaklarının şiddetle zonkladığını hissediyordu. Öteki, sürekli sessiz, gözleriyle onu izliyordu. Patrice şöminenin öbür yanındaki sandığa doğru yürüdü, sakat adama bakmadan, valizini masanın üzerine bıraktı. Oraya varınca ayak bileklerinde hafif bir titreme hissetti. Durdu, ağzına bir sigara aldı, eldivenli elleri yüzünden sigarayı zorlukla yaktı. Ardında hafif bir ses. Sigara dudaklarında, geriye döndü. Sürekli kendisine bakmakta olan Zagreus kitabını yeni kapatıyordu. Mersault, ateşin acı verecek kadar dizlerini yaktığını hissederken, başlığı tersinden okudu: *Saray Adamı*, Baltasar Gracian'ın kitabı. Duraksamadan sandığa eğildi ve açtı. Beyaz üzerinde siyah tabanca, bakımlı bir kedi gibi tüm eğri çizgileriyle parlıyor, Zagreus'un mektubunun üzerinde durup duruyordu. Mersault sol eline mektubu, sağına tabancayı aldı. Bir duraksamadan sonra, silahı sol kolunun altına kısıtırıp mektubu açtı. İçinden, Zagreus'un köşeli, iri elyazısıyla yalnızca birkaç satır yazılmış büyük boy, tek bir kâğıt çıktı:

Ortadan kaldırdığım yarım bir adamdan başkası değil.
Bana bundan ötürü kızılmamasını dilerim, zaten sandıkta

şimdiye dek hizmetimi görenlere borcumu ödemek için gerekenden fazlası bulunmakta. Artanın, idam mahkûmlarının koşullarının iyileştirilmesine ayrılmasını istiyorum. Ama bunun, çok şey istemek olduğunun da bilincindeyim.

Mersault, anlaşılmaz bir yüzle mektubu katladı, zarfın üzerine kül düşerken, tam o anda sigarasının dumanı gözüne kaçtı. Kâğıdı salladı, masanın üzerine, görülür bir yere koydu, Zagreus'a döndü. Beriki, şimdi zarfa bakıyordu, adaleli, kısa elleri kitabın çevresinde kalakalmıştı. Mersault eğildi, kasanın anahtarını çevirdi, sarıldıkları gazete kâğıdının arasından yalnızca yan kenarları görülen tomarları aldı. Silahı koltuğunun altında, tek eliyle onları düzenli bir biçimde valizine doldurdu. Yirmi kadar yüzlük paket vardı, Mersault çok büyük bir valiz almış olduğunu anladı. Kasada yüzlük kâğıt paralardan bir tomar bıraktı. Valizi kapatınca, yarısı içilmiş sigarayı ateşe fırlattı, tabancayı sağ eline alarak, sakat adama yaklaştı.

Zagreus şimdi pencereye bakıyordu. Hafif bir ezme sesiyle birlikte, kapının önünden yavaşça bir otomobilin geçtiği duyuldu. Zagreus, kımıldamaksızın, bu nisan sabahının insansız güzelliğini seyre dalmış gibiydi. Tabancanın namlusunu sağ şakağının üzerinde hissettiğinde, gözlerini dışarıdan ayırmadı. Ama ona bakan Patrice, gözlerinin yaşlarla olduğunu gördü. Gözlerini yuman o oldu. Geriye bir adım attı ve ateş etti. Bir an duvara dayandı, gözleri sürekli kapalı, kanının yeniden kulaklarını zonklattığını hissetti. Baktı. Baş, sol omzun üzerine düşmüş, gövde hafifçe yan yatmıştı. Öyle ki, artık Zagreus değil; beyin, kemik, kan kabartısı içinde büyük bir yara görülüyordu yalnızca. Mersault titremeye başladı. Koltuğun öbür yanına geçti, el yordamıyla sağ eli aldı, ona tabancayı tutuşturdu, şakağın hizasına kaldırdı ve düşmesi için bıraktı. Tabanca koltuğun koluna, oradan da

Zagreus'un dizlerinin üstüne düştü. Bu davranış sırasında, Mersault sakat adamın ağzını ve çenesini fark etti. Pencereye baktığı zamanki aynı ağırbaşlı ve hüznü havyayı taşıyordu adam. O anda kapının önünde keskin bir boru sesi çınladı. Gerçekdışı çağrı, ikinci bir kez kendini duyurdu. Mersault, koltuğun üzerine eğilmiş kalmıştı, kıpırdamadan durdu. Bir araba sesi, kasabın yola çıkışını haber verdi. Mersault valizini aldı, bir güneş ışını altında mandalı parlayan kapıyı açtı, zonklayan başı ve kuruyan diliyle dışarı çıktı. Sofanın kapısını geçti, hızlı adımlarla yürüdü. Küçük alanın kıyısındaki bir küme çocuk dışında, ortalıkta kimseler yoktu. Uzaklaştı. Alana gelirken soğğun bilincine vardı ve ince ceketinin altında titredi. İki kez aksırdı ve küçük koyak, göğün duruluğunun iyice artırdığı belirgin, alaycı yankılarla doldu. Biraz kararsızlık geçirdiyse de, durdu, derin derin soluklandı. Mavi gökyüzünden milyonlarca küçük, beyaz gülücük iniyordu. Gülücükler; yağmur dolu yapraklarla, bahçe yollarının ıslak tüfleri üzerinde oynuyor, taze kan rengi kiremitli evlere doğru uçuyor; kanat çırparak, havayla, güneş göllerine doğru yükseliyor ve birdenbire, oradan da taşıyorlardı. Gökten, yol alan küçük bir uçağın hafif mırıltısı iniyordu yere. Havanın bu ıslık ıslıklığı, göğün bu verimliliği altında, insanların tek ödevi, yaşamak ve mutlu olmak gibi görünüyordu. Mersault'nun içinde her şey susuyordu. Üçüncü bir aksırıkla sarsıldı, ateşten titrediğini hissetti. Bunun üzerine çevresine bakmadan, valizinin gıcırıtısıyla adımlarının sesi arasında hızla uzaklaştı. Evine varınca, valizini bir köşeye bırakıp yattı, öğle sonunun ortalarına kadar uyudu.

İkinci bölüm

Yaz, uğultular ve güneşle dolduruyordu limanı. Saat on bir buçuktu. Rıhtımı, sıcaklığının tüm ağırlığıyla çöktürmek isteyen gün, ortasından açılıyordu. Siyah tekneli, kırmızı bacalı “Schiaffino”lara, Cezayir Ticaret Odası’nın hangarları önünde buğday çuvalları yükleniyordu. Onların ince toz kokusu, sıcak bir güneşin yol açtığı yoğun katran kokularına karışıyordu. Vernik ve anason kokulu küçük bir barakanın önünde insanlar içki içiyorlar, kırmızı mayolu Arap akrobatlar, içinde ışığın oynadığı denizin önünde, kızgın döşeme taşlarının üzerinde ha bire gövdelerini döndürüyorlardı. Çuvalları taşıyan dok işçileri, onlara bakmaksızın, rıhtımdan yük gemisinin güvertesine uzatılmış iki esnek kalas üzerinde yürüyorlardı. Yukarıya varınca vinçler ve gemi direkleri arasında, beyazımsı bir hamur sıvanmış terli ve tozlu yüzlerinde parlayan gözlerle, birden, gökle körfez arasında, gökyüzünün karşısında bir an şaşkın şaşkın duruyor, sonra sıcak kan kokulu sintineye körlemesine dalıyorlardı. Yakıcı havada bir siren sesi uzun uzun uludu.

Adamlar kalasın üzerinde, birdenbire bir kargaşa içinde durdular. İçlerinden biri, düşmesine engel olacak kadar birbirine yaklaştırılmış kalın kerestelerin arasına kaymıştı. Ama arkasında kalan kolu, çuvalın dayanılmaz

ağırlığı altında kırılmış, adam acıyla bağıyordu. O sırada Patrice Mersault bürosundan çıktı. Adımını kapıdan dışarı atar atmaz, yaz sıcağı soluğunu kesti. Kocaman açılmış ağzıyla, boğazını yakan katran buharını içine çekti, dok işçilerinin yanında durdu. Yaralıyı çıkarmışlar, tahtaların üzerine, tozun toprağın içine sırtüstü yatırmışlardı, dudakları acıdan beyazlaşmıştı, dirseğinden kırılan kolu sarkıyordu. Bir kırık kemik parçasının eti deldiği korkunç bir yaradan kan sızıyordu. Kol boyunca yuvarlanan kan damlaları, teker teker, küçük cızırtılarla kızgın taşların üzerine düşüyor, oradan bir buğu yükseltiyordu. Mersault, birisi kolunu tuttuğunda, kımıldamaksızın bu kana bakıyordu. Emmanuel'di bu, "koşu arkadaşı ufaklık". Zincir şakırtıları ve gürültü patırtılarla kendilerine doğru gelen bir kamyonu gösteriyordu: "Var mısınız?" Koştı Patrice. Kamyon onları geçti, onlar hemen ardından atıldılar, gürültüye, toza bulanmış, soluk soluğa ve kör gibi, koşunun dizginsiz hızının verdiği esrimeyi hissedecek kadar bilinçli, ufuktaki gemi direklerinin dansı ve yanlarından geçtikleri kırık dökük teknelerin yalpası eşliğinde, vinçlerle makinelerin ritmine uyarak koştular. Kamyona ilk Mersault tutundu, gücünden ve çevikliğinden emin, uçarcasına atladı. Bacaklarını sarkıtarak, oturması için Emmanuel'e yardım etti. Beyaz kireçsi toz, gökten inen ışık dolu bunaltıcı hava, güneş, gemi direkleri ve siyah vinçlerle dolu limanın uçsuz bucaksız düşsel görünümü içinde, solukları kesilesiye gülen, kanları kaynayan Emmanuel'le Mersault'yu, rıhtımın düzensiz döşeme taşları üzerinde hoplatarak, son hızla uzaklaştı kamyonu.

Belcourt'a varınca, şarkı söyleyen Emmanuel'le birlikte kamyondan indi Mersault. Emmanuel şarkıyı yüksek sesle ve kötü söylüyordu. "Anlıyor musun," diyordu Mersault'ya, "yürekten gelen bir şey, bu şarkı işi. Diye-

lim, hoşnut olduğum zaman. Ya da deniz, güneş banyosu yaptığım zaman.” Gerçekten de Emmanuel yüzerken şarkı söyler ve göğsünün sıkışmasıyla boğuklaşan, denizin üzerinde belirsizleşen sesi, kısa ve adaleli kollarının devinimlerine uyardı. Birlikte Lyon Sokağı’na yöneldiler. İyice boylu olan Mersault, geniş ve adaleli omuzlarını sallayarak, uzun adımlarla yürüyordu. Yürüdüğü kaldırıma ayağını koyuş biçiminde, kimi anlar kendisini kuşatan kalabalığın arasından kayıp geçişinde, son derece genç ve güçlü olan bu gövdenin sahibini, bedensel kıvançın son sınırlarına götürebilecek yetenekte olduğu hissediliyordu. Spor sayesinde gövdenin dilini öğrenmiş bir sporcu gibi, esneklik dolu hafif bir gösterişle, gövdesinin ağırlığını tek bir kalçanın üzerine vererek ayakta dururdu. Gözleri, epeyce gür kaş kemerlerinin altında parladı; Emmanuel’le, kavisli dudaklarını büzerek, kurulmuş makine gibi konuşurken, boynunu rahatlatmak için yakasını çekiştiriyordu. Her zaman yemek yedikleri lokantaya girdiler; oturdular ve yemeklerini sessizce yemeye başladılar. Hava gölgede serindi. Sinekler, tabak çınlamaları ve konuşmalar vardı. Lokanta sahibi Céleste, onlara doğru ilerledi. İriyarı, bıyıklı biriydi, önlüğün üzerinden karnını kaşıyordu. “Çok iyi,” dedi Emmanuel. “Tıpkı yaşlılar gibi.” Konuştular. Céleste’le Emmanuel karşılıklı, “Ooo, ahbap!” deyip birbirlerinin omuzlarına vurdular. “Yaşlılar, görüyorsun,” diyordu Céleste, “aptal oluyorlar biraz. Bir de gerçek erkeğin, ellisindeki erkek olduğunu söylemezler mi! Tabii kendileri ellisinde oldukları için. Benim yalnızca oğluyla mutlu olan bir arkadaşım vardı. Birlikte çıkarlar, âlem yaparlar, gazinoya giderlerdi. Arkadaş, ‘Niye yaşlılarla gezecekmişim?’ derdi. ‘Her gün bana, müshil içtiklerini, karaciğerlerinin iyi çalışmadığını söylerler. Oğlumla gezmeme daha iyi. O, gördüm ki bir fıstığa asılıyor, hiçbir şey görmemiş gibi yapar, atlarım

tramvaya. Eyvallah ve teşekkürler. Böyle, çok hoşnutum.” Emmanuel gülüyordu. Céleste, “Elbette,” dedi, “önemli biri değildi, ama çok hoşlanırdım ondan.” Mersault’ya yönelerek sürdürdü: “Eski bir arkadaşıma yeğlerim onu. Bizimki başarılı olduğu zamanlar, başı hep havalarda, küçük dokundurmalarla konuşurdu benimle. Şimdi daha az gururlu, her şeyini yitirdi.”

“İyi olmuş,” dedi Mersault.

“Ama yaşamda enayilik etmenin de gereği yok. İyi yaşadı ve iyi de etti. Bir ara serveti dokuz yüz bin franka varmıştı... Ah, ben olsaydım...”

“Ne yapardın,” dedi Emmanuel.

“Küçük bir kulübe satın alırdım, çatının göbeğine biraz ökse sürer ve bir bayrak dikerdim. Böyle, rüzgârın estiği yönü görmek üzere beklerdim.”

Mersault yemeğini dingin dingin yiyordu. Emmanuel, patrona Marne’daki ünlü savaşını anlatmaya başladı.

“Bizim gibi zuhafları yerli asker yerine koydular..”

“Canımı sıkıyorsun,” dedi Mersault, bunun üzerine soğukkanlılıkla.

“Komutan, ‘Hücum!’ dedi. Biz de aşağı doğru aktık, ağaçlıklı bir küçük koyaktaydık. Saldırmamızı söylemişti, ama önümüzde kimse yoktu. İleriye yürüdük, yürüdük. Sonra birdenbire makineli tüfekler bizi taramaya başladı. Hepimiz birbirimizin üstüne düşüyorduk. Koyağın içinde o kadar ölü, o kadar yaralı vardı ve öylesine kan akmıştı ki, karşıya bir kayıkla geçilebilirdi. ‘Anneciğim!’ diye bağırıyorlar... Öyle korkunçtu ki...”

Mersault ayağa kalktı ve peçetesini buruşturdu. Patron, mutfak kapısının arkasına tebeşirle onun yemeğini işaretlemeye gitti. Onun hesap defteri buydu. Bir anlaşmazlık olduğunda kapıyı menteşelerinden söker, hesapları sırtında getirirdi. Patronun oğlu René bir köşede rafadan yumurta yiyordu. “Zavallı,” dedi Emmanuel, “göğ-

sündeki illetten ölüp gidecek.” Doğruydı. Genellikle sessiz ve ağırbaşlıydı René. Çok zayıf değildi, ama bakışı solgundu. O sırada bir müşteri ona, “veremin zamanla ve önlemler alınırsa iyileşeceğini” açıklıyordu. O, onaylıyor ve iki lokma arasında ağırbaşlılıkla karşılıklar veriyordu. Mersault, bir kahve içmek üzere onun yanına gelip dirseklerini tezgâha dayadı. Müşteri sürdürüyordu: “Jean Pérez’i tanır mıydın? Hani canım, gaz şirketindeki. Öldü o. Akciğerlerinden biri rahatsızdı. Ama evine dönmek için hastaneden ayrılmayı kendi istedi. Evinde karısı vardı çünkü. Ve karısı onun için bir kısraktı. Hastalığı böyle yapmıştı adamı. Anlıyorsun ya, sürekli karısının üzerindeydi. Karısı istemiyordu. Ama adam korkunçtu. Her gün, her gün iki kez, üç kez... Elbette hasta bir adamı sonunda öldürür.” René dişleri arasında bir ekmeğe parçası yemeyi bırakmış, gözlerini adama dikmişti. “Evet,” dedi, “sonunda hastalığın gelişi birdenbiredir, ama gidişi için zaman gerekir.” Mersault parmağıyla, buğulu kaplı kahve süzme makinesinin üzerine adını yazdı. Gözlerini kırptı. Kendi kendinden, kendi çıkarından uzak, kendi yüreğine ve kendi gerçekliğine yabancı yaşamı; kahve ve katran kokuları içinde, her gün, bu soğukkanlı veremli ile şarkılarla dolup taşan Emmanuel arasında salınıp duruyordu. Başka koşullarda, kendisini coşturacak şeyler konusunda, odasına dönüncüye kadar susuyordu, çünkü onları yaşıyordu; odasına döndüğündeyse tüm gücünü ve dikkatini içinde yanan yaşam ateşini söndürmeye harcıyordu.

“Bak Mersault,” diyor patron, “sen okumuş adam-sın.”

“Evet, iyi,” dedi Patrice, “bir daha gözden geçirirsin.”

“Aa, bu sabah canavar gibiydin!”

Mersault gülümsedi ve lokantadan ayrıldı, yolu geçip odasına çıktı. Bir at kasabının üzerindeydi odası. Bal-

konundan dışarı sarkınca burnuna kan kokusu geliyor, “İnsanın en soylu utkusuna” yazılı tabelayı okuyabiliyordu. Yatağına uzandı, bir sigara yaktı ve uyudu.

Annesinin oturmuş olduğu odada kalıyordu. Uzun zaman üç odalı bu küçük dairede yaşamışlardı. Mersault yalnız kalınca iki odayı bir fiçiciya kiralamıştı, adam kız kardeşiyle birlikte yaşıyordu. En iyi odayı kendisine ayırmıştı Mersault. Annesi elli altı yaşında ölmüştü. Güzel görünmeye özen gösteren, iyi yaşayıp göze çarpacağını sanan güzel bir kadındı. Kırkına doğru korkunç bir hastalığa yakalanmıştı. Giysilerinden, düzgününden yoksun kalmış, hasta giysilerine bürünmüş, korkunç şişler yüzünden yüzünün biçimi bozulmuş, şiş ve güçsüz bacakları yüzünden handiyse yerinden kıpırdayamaz olmuş, kendi haline bırakıldığı renksiz bir dairede, çevresini çılğın gibi el yordamıyla yoklayarak, yarı kör yaşamak zorunda kalmıştı. Darbe ani ve kesindi. Şekeri vardı, ama umursamamıştı, bu aldırılmaz yaşayış ağırlaştırmıştı hastalığı. Mersault, öğrenimini bırakmak, çalışmak zorunda kalmıştı. Annesinin ölümüne dek okumayı ve düşünmeyi sürdürmüştü. Hasta kadın on yıl boyunca bu yaşama katlandı. Bu işkence öyle uzun sürmüştü ki, çevresindekiler onun hastalığına alışmışlar, gerçekten ölebileceğini unutmışlardı. Ama öldü bir gün. Mahallede Mersault’ya acıdılar. Cenaze töreninden çok şey bekliyor, oğlunun annesine bağlılığının büyüklüğünü anımsatıyorlardı. Patrice’in acısını artırmamak için, uzak akrabalarından hiç ağlamamalarını istiyorlardı. Onu korumaları, kendilerini ona adamaları için yalvarıyorlardı. Bununla birlikte o, elinden geldiğince iyi giyindi, şapkası elinde hazırlıkları seyre daldı. Cenaze alayını izledi, dinsel törene katıldı, bir avuç toprak attı ve birilerinin ellerini sıktı. Yalnızca bir kez heyecanlandı ve çağrılılar için yeterli taşıt olmadığına üzüldüğünü belirtti. Hepsi buydu. Ertesi gün, da-

irenin pencerelerinden birine “Kiralık” yazılı bir duyurunun asıldığı görüldü. Artık annesinin odasında oturuyordu. Eskiden annesinin yanında yoksulluğunun bir tadı vardı. Akşamları evde bir araya gelip gaz lambasının çevresinde sessizce yemek yerlerken, bu yoksullukta, bu sıkıntıda gizli bir mutluluk vardı. Mahalleleri sessizdi. Mersault annesinin yorgun ağzına bakar ve ona gülümserdi. Annesi de gülümserdi. Yemeği sürdürürlerdi. Lamba tüterdi biraz. Annesi hep bildik devinimle, gövdesi arkaya kaykılmış, yalnız sağ kolunu uzatıp lambanın fitilini ayarlardı. Biraz sonra, “Aç kalmadın ya?” diye sorardı. “Hayır.” Sigara içer ya da okurdu Mersault. Birinci durumda, annesi, “Yine mi!” derdi. İkinci durumdaysa: “Lambaya yaklaş, gözlerin bozulacak.” Şimdi tersine, yalnızlık da yoksulluk, korkunç bir yoksulluktu. Ve Mersault ölmüş kadını hüznle düşünürken, acıması, aslında kendine dönüktü. Daha rahat bir yerde oturabilirdi, ama bu daireyi ve onun yoksulluk dolu kokusunu çok seviyordu. Burada en azından, bilerek kendini silmek istediği bir yaşam biçimi içinde, bir zamanlarki benliğine kavuşuyor, bu bıkip usanmaz, iğrenç karşılaştırma, hüznün ve pişmanlık dolu saatler boyunca, yeniden kendine dönme olanağı sağlıyordu. Annesinin mavi kurşunkalemle adını yazdığı, kenarları saçaklı, gri karton kâğıdı, kapıdan almamıştı. Pamuklu saten örtülü, eski, bakır karyolayı ve küçük sakallı, devinimsiz, parlak gözlü büyükbabasının portresini de yerinde bırakmıştı. Şöminenin üzerinde, çoban kızlar, çalışmayan eski bir saatle, hemen hiç yakılmamış bir gaz lambası duruyordu. Hafif çökmüş hasır sandalyelerin, sararmış aynalı dolabın ve bir köşesi eksik tuvalet masasının oluşturduğu kötü görünüm, gerçekte var değildi onun için, çünkü alışkanlık her şeyi düzeltip yok etmişti. Kendisinden hiçbir çaba istemeyen bir dairenin karanlığında geziniyordu. Bir başka odaya taşınsa,

yeni duruma alışması ve yeniden savaşması gerekecekti. Ona gelince; dünyada kullandığı yüzeyi azaltmak ve her şey tükeninceye kadar uyumak istiyordu. Bu amaç doğrultusunda bu oda kendisine yardımcı oluyordu. Odası, bir yanıla sokağa, öbür yanıla da her zaman çamaşırlarla kaplı bir terasa, oradan da yüksek duvarlar arasında sıkışıp kalmış portakal ağaçlarının bulunduğu küçük bahçelere bakıyordu. Kimi zaman, yaz geceleri, odayı karanlıkta bırakıyor, terasa ve karanlık bahçelere bakan pencereyi açıyordu. Gece ilerledikçe portakal ağaçlarının kokusu daha yükseliyor, ince ve hafif örtüsüyle onu sarıyordu. Bütün bir yaz gecesi, uzun günler boyunca ölü kalmış da, penceresini ilk kez yaşama açıyormuş gibi, odası ve kendisi bu keskin ve yoğun kokunun içinde yaşıyordu.

Ağzı uyku dolu ve ter içinde uyandı. Vakit çok geçti. Tarandı, koşarak aşağı indi ve tramvaya atladı. Saat ikiyi beş gece bürosundaydı. Dört duvarında, üst üste dosyaların yığıldığı dört yüz on dört göz bulunan bir odada çalışıyordu. Oda ne pis ne de iğrençti, ama ölü saatlerin çürüdüğü ölü külleri mahzenini çağırıyordu günün her saatinde. Mersault konşimentoları inceliyor, İngiliz gemilerinin taşıdığı malların listelerini çeviriyordu, üçten dörde kadar da koli göndermek isteyen müşterileri kabul ediyordu. Aslında üstüne düşmeyen bu işi kendisi istemişti. Ama başlangıçta, bu işte yaşama açılan bir kapı bulmuştu. Yaşayan yüzler, tanıdıklar, bir geçit ve içinde kendi yüreğinin de attığını duyumsadığı bir soluk vardı. Böylece, üç daktilografin ve büro şefi Bay Langois'nın yüzlerini görmekten kurtuluyordu. Daktilograflardan biri epeyce güzeldi ve kısa bir süre önce evlenmişti. Öbürü annesiyle yaşıyordu, üçüncüsü yaşlı, enerjik, ciddi bir kadındı; Mersault onun süslü konuşma biçimini ve Langois'nın deyişleriyle, "mutsuzlukları" konusundaki sakınlı

tutumunu severdi. Langois'yla yaşlı daktilograf arasında bir çekişme vardı, her zaman yaşlı Bayan Herbillon üstün çıkardı bundan. Pantolonunu kıçına yapıştıran terden ve müdürün karşısına çıktığında ya da kimi kez bir avukat ve adının önünde soyluluk sıfatı bulunan biriyle telefonda konuştuğunda içine düştüğü şaşkınlıktan dolayı, küçümserdi kadın onu. Zavalıcılık, yaşlı kadını yatıştırmak ya da gönlünü alacak yolu bulmak için boşuna çalışırdı. O akşam da bürosunun ortasında sarsak sarsak dolanıyordu. “Beni sevimli buluyorsunuz değil mi, Bayan Herbillon?” Mersault çeviriyle uğraşiyor, *vegetables, vegetables*, diye söyleniyor, başının üzerindeki ampule ve onun yeşil kıvrımlı karton abajuruna bakıyordu dalgın dalgın. Karşısında Terre-Neuvas haç törenlerini gösteren renkli, büyük bir takvim vardı. İnce uzun kesilmiş ekmek dilimi, kurutma kâğıdı, mürekkep şişesi ve cetvel, masasının üzerinde yan yana sıralanmışlardı. Büronun pencereleri, sarı ve beyaz renkli yük gemilerinin Norveç'ten getirdiği tahta yığınlarına bakıyordu. Kulak kabartıyordu. Duvarın arkasında büyük, sağır, derin vuruşlarla, denizin ve limanın üzerinde soluk alıp veriyordu yaşam. Ona hem öyle uzak ve hem öyle yakın... Saatin altıyı vuruşu özgürlüğüne kavuşturdu onu. Bir cumartesiydi.

Eve dönünce yattı, akşam yemeği saatine kadar uyudu. Yumurta pişirdi ve aynı kapta yedi (ekmeksiz, çünkü eklemek almayı unutmuştu), sonra uzandı ve hemen uyudu, ertesi sabaha kadar. Kahvaltıdan az önce uyandı, temizliğini yaptı, yemeğe indi. Yukarı çıkınca iki bulmaca çözdü, titizlikle Kruschen tuzlarının reklamını kesti ve kesiği, daha önce merdiven korkuluklarından inen şakacı büyükbabalarla dolmuş bir deftere yapıştırdı. Bunu yaptıktan sonra ellerini yıkadı, balkona yöneldi. Güzel bir öğle sonuydu. Bununla birlikte kaldırımlar kir pas için-

deydi, tek tük ve yine aceleci insanlar vardı. Her insanı, dikkatli bir bakışla, görüş alanının dışına çıkıncaya kadar izliyor ve onu, yeni birini izlemek üzere bırakıyordu. Önce, geçenler, gezintiye çıkan ailelerdi; denizci giyimli, külotları dizlerinin üzerinde, sert giysileri içinde sıkışık kalmış iki oğlan, kocaman pembe kurdeleli, parlak siyah ayakkabılı küçük bir kız. Onların arkasında kahverengi, ipek giysili bir anne, elinde bir bastonla, seçkin bir baba. Biraz daha sonra, başlarına yapışmış saçları ve kırmızı kravatıyla, bellerine iyice oturmuş, küçük cebi işlemeli ceketleri ve küt burunlu ayakkabılarıyla, mahallenin gençleri geçtiler. Kent merkezindeki sinemalara gidiyor; çok yüksek sesle gülerken, tramvaya doğru aceleyle yürüyorlardı. Yol, onların ardından, yavaş yavaş ıssızlaştı. Eğlenceler her yerde başlamıştı artık. Mahalle şimdi dükkâncılarla kedilere kalmıştı. Gökyüzü duruydu, ama yolun iki yanında sıralanan incir ağaçlarının üzerinde ışıksızdı. Sigara satıcısı, Mersault'nun tam karşısında, kapısının önüne bir sandalye çıkardı, iki kolunu arkalığa dayayarak ata biner gibi oturdu. Az önce tıklım tıklım dolu olan tramvaylar, hemen hemen boşalmıştı. Küçük Chez Pierrot Kahvesi'nde, boşalan salonda talaşları süpürüyordu garson. Mersault sandalyesini çevirip sigara satıcısının gibi koydu ve üst üste iki sigara yaktı. Odaya döndü, bir parça çikolata kopardı, yemek için, pencereye geldi. Biraz sonra gök karardı ve hemen de açıldı. Ama bulutların geçişi sokağa, onu daha bir karartan yağmur umudu gibi bir şey bırakmıştı. Tramvaylar, saat beşte, banliyölerdeki stadyumlardan basamaklara ve korkuluklara tünemiş seyirci salkımlarını taşıyarak, gürültü içinde geldiler. Arkadan gelen tramvaylar, küçük çantalarından belli olan sporcuları getirdiler. Haykırıyorlar, göğüslerini gere gere, kulüplerinin hiç ölmeyeceğini tekrarlıyorlardı. Birçoğu Mersault'ya çeşitli işaretler yaptı. Biri, "Onlara

hadlerini bildirdik!" diye bağırdı. Mersault başını sallayarak, "Evet," dedi yalnızca. O sırada otomobiller iyice çoğaldı. Kimilerinin yanları ve tamponları çiçekler içindeydi. Sonra gün biraz daha döndü. Gökyüzü çatıların üzerinde kızardı. Başlayan akşamla sokaklar yeniden canlandı. Gezintiye gidenler dönüyordu. Yorulmuş çocuklar ağlıyor ya da kendilerini güçlkle sürüklüyorlardı. Mahallenin sinemaları sokağa bir seyirci dalgası boşalttı o sırada. Mersault, ortaya çıkan delikanlıların kararlı, gösterişli davranışlarında, gördükleri serüven dolu filmin bilinçsiz öykünmelerini buluyordu. Kent merkezindeki sinemalardan dönenler biraz daha geç geldiler. Onlar pek ciddiydiler. Kahkahalarla taşkın şakaları arasında, gözlerinde ve çeşitli davranışlarında, sinemanın kendilerine açtığı o parlak yaşamların bir özlemi belirliyordu. Sokakta kaldılar, gidip geldiler. Ve sonunda Mersault'nun karşısındaki kaldırımında iki öbek oluşturdular. Mahallenin kızları, başları açık, kol kola girmişlerdi ve öbeklerin birini onlar oluşturunuyordu. Öbür yandan, delikanlılar, kızların başlarını döndürüp güldükleri matrak sözler söylüyorlardı. Ciddi kişiler, kahvelere girdiler ya da insan selinin çevresini bir ada gibi kuşattığı kümeler oluşturdular. Şimdi sokaklar aydınlatılmıştı ve elektrik lambaları, gecede ilk doğan yıldızları solduruyordu. Mersault'nun altında kaldırımlar, insan ve ışık yükleriyle uzanıyordu. Lambalar kir pas içindeki döşeme taşlarını parlatıyor; düzenli aralarla gelen tramvaylar, yansımalarını, parıltılı saçların, ıslak bir dudağın, bir gülümseyişin ya da gümüş bir bileziğin üzerine düşürüyordu. Çok az bir zaman sonra, seyrekleşen tramvayların, ağaçların, lambaların üzerinde çoktan kararan geceyle birlikte yavaş yavaş boşaldı mahalle; ilk kedi, yeniden ıssızlaşan sokağın bir ucundan öteki ucuna yavaş yavaş geçti. Mersault akşam yemeğini düşündü. Sandalyesinin arkalığına uzun bir süre dayalı

kaldığı için, biraz boynu ağrımişti. Ekmek ve makarna almaya indi, yemeğini hazırladı ve yedi. Yeniden pence-reye döndü. İnsanlar dışarı çıkıyordu, hava serinlemişti. Titredi, camları kapattı ve şöminenin üzerindeki aynaya doğru döndü. Marthe'ın eve geldiği ya da onunla çıktığı akşamlar ve Tunuslu kız arkadaşlarıyla yazışmanın dışında, aynanın, kirli gaz lambası ile ekmek parçalarının yan yana durduğu bir odadan yansıttığı sararmış bir çevren içindeydi bütün yaşamı.

“Bir pazar daha geçti,” dedi Mersault.

Camus'nün 1938'de tamamladığı ancak 1960'ta bir araba kazasında ölümünden on yıl sonra, 1970'te basılan bu kitabı, kendi yaşamından altı ana öykü etrafında biçimlendir:

Parlak oyunun öyküsü. Lüks.

Yoksul mahallenin öyküsü. Annenin ölümü.

"Dünyanın Karşısındaki Ev"ün öyküsü.

Cinsel kıskançlığın öyküsü.

Ölüm mahkûmunun öyküsü.

Güneşe doğru inişin öyküsü.

Eseri yayına hazırlayan Jean Sarocchi, kitapla ilgili değerlendirmesini şöyle bitirir: "Camus'nün yayımlamadığı *Mutlu Ölüm*'ün, bir yapıttan çok bir belge olduğunu ve yazarın deha dosyasına eklenmek üzere bu belgede olumlu parçaların bulunmasının onun parlaklığı için yettiğini söylemek gerekir mi? Bunları bulma zevki okura bırakılıyor."

#mutluluk #para #yoksulluk #sakatlık #hüzün #ortaavrupa #felsefe #cezayir

